

DŽON KENIG
REČNIK ČUDNOVATIH TUGA

NASLOV ORIGINALA
THE DICTIONARY OF OBSCURE SORROWS
John Koenig

COPYRIGHT © 2021 BY JOHN KOENIG
ORIGINALLY PUBLISHED BY SIMON & SCHUSTER, LLC.
© ZA SRPSKO IZDANJE IMPRIMATUR, 2025.

IZDAVAČ:
Imprimatur d.o.o.
Miše Stupara 4
Banja Luka
info@imprimatur.ba

ZA IZDAVAČA: Boris Maksimović
LEKTURA: Marija Pejić, Sonja Lero Maksimović
DIZAJN KORICA: Dragana Vasić
GRAFIČKA PRIPREMA: Sonja Lero Maksimović
ŠTAMPA: Skandi s.p.
ZA ŠTAMPARIJU: Mladen Spasojević
TIRAŽ: 700
GODINA: 2025.
ISBN: 978-99976-53-58-1

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove knjige ne može se reprodukovati niti koristiti u bilo kojem obliku bez prethodne saglasnosti izdavača.

Džon Kenig

REČNIK
ČUDNOVATIH
TUGA

Prevod:
Stefan Janjić

*Pročítal sam rečník.
Učinilo mi se da je to pesma
o svemu.*

— STIVEN RAJT

O ovoj knjizi

„Rečnik čudnovatih tuga” je zbirka novih naziva za emocije. Njen zadatak je da osvetli neobičnosti s kojima si suočen samim tim što si ljudsko biće – sve bolove, nemani, raspoloženja, radosti i porive koji huče u pozadini svakodnevnog života:

kenopsia: atmosfera mesta koje obično vrvi od ljudi, ali je sada napušteno i tiho;

dès vu: svest o tome da će ovaj trenutak jednom postati uspomena;

nodus tollens: osećaj da ti priča tvog života više ne deluje smisleno;

énouement: gorko-slatki ukus koji se javlja kad pristigneš u budućnost i otkriješ kako su se stvari odigrale, ali ne možeš to saznanje da dojaviš *sebi iz prošlosti*;

onism: potištenost zbog toga što si zaglavljen u telu – samo jednom telu – koje je sposobno da nastani samo jedno mesto u isti mah;

sonder: shvatanje da je svaki prolaznik kojeg srećeš glavni junak svoje životne priče, u kojoj si ti samo statista.

Dosta je umirujuće kad otkriješ da postoji reč za nešto što si osećao čitavog života, a nisi znao da ima još ljudi s istim iskustvom. To je čak i čudnovato ohrabrujuće – podsetiti sebe da nisi sam, da nisi lud, da si obično ljudsko biće koje pokušava da pronađe svoj put kroz bizarni splet okolnosti.

Upravo tako je i rođena ideja o nastanku ove knjige: kroz trzaje prepoznavanja koji nastaju kada učiš nazive emocija, posebno na jeziku koji nije engleski: *hygge*, *saudade*, *duende*, *ubuntu*, *schadenfreude*. Neke od ovih reči možda su neprevodive, ali i dalje mogu pripomoći da ti se – makar na tren ili dva – tvoja unutrašnjost učini jasnijom. U takvim momentima zapitaš se ima li tu još nečeg; kakve bismo još deliće značenja mogli da razaznamo u metežu, samo da se nekad pojavio neko ko bi takvim osećanjima dao ime.

Mi se, naravno, tek retko zapitamo zašto u jeziku postoje reči za neke stvari, a za druge ne. Uz to, deluje da i nemamo pravo glasa; reči kojima oblikujemo svoje živote uglavnom su nam isporučene još u kolevci, ili smo ih pokupili na dečijem igralištu. One su poput psihološkog softvera koji oblikuje naše odnose, sećanja, pa čak i percepciju stvarnosti. Kao što je Vitgenštajn rekao: „Granice moga jezika istovremeno su granice moga sveta.”

Međutim, upravo u tom grmu leži zec. Jezik je toliko integralan deo naše percepcije da nismo kadri da uočimo nedostatke jezičkih obrazaca. Tako, na primer, teško primećujemo da je naš izbor reči debelo zastareo i da više ne opisuje valjano svet u kom živimo. Osećamo samo čudnu prazninu u

našim razgovorima, nikad sasvim sigurni da li nas drugi zaista razumeju.

Rečnik se s vremenom razvija: nove se reči sastavljaju kad se pojavi potreba za njima, niču jedna po jedna u laboratorijama naših razgovora. Taj je proces, međutim, nepošten, jer naziv dobijaju samo koncepti koji su jednostavni, opipljivi, kolektivni; oni o kojima je lako govoriti.

Emocije nisu takve prirode. Zbog toga imamo veliku slepu mrlju u jeziku osećanja, prostranu prazninu u fondu reči koje i nismo svesni. Smislili smo hiljade leksema za različite vrste zeba, jedrenjaka i donjeg rublja naših predaka, a s druge strane posedujemo tek rudimentarni izbor reči kojima možemo da opišemo delikatnost ljudskog iskustva.

Reči neće biti milosrdne prema nama, ali ne smemo se predati bez borbe. Srećom, okvir mogućnosti u jeziku je beskonačno rastezljiv. Kad bismo želeli, mogli bismo da izgradimo nova jezička rešenja i da njima popunimo praznine, ali tako da taj novi pristup bude utemeljen na našoj ljudskosti, na bliskostima naših ranjivosti, na složenosti naših karaktera. Ova perspektiva nije postojala u vreme kada je nastajala većina rečnika. Mogli bismo da načinimo katalog najsuptilnijih osobenosti među ljudskim stvorenjima, čak i onih koje je iskusila samo jedna osoba – premda je početna hipoteza ove knjige u tome da niko od nas nije zaista usamljen u onome što oseća.

U jeziku je sve moguće. To znači da ne postoji neprevodiva emocija. Nijedna tuga nije suviše

neuhvatljiva da bi bila definisana. Na nama je da zasučemo rukave.

Ovo nije knjiga o tuzi, makar ne o tuzi u savremenom shvatanju tog pojma. Reč *sadness* izvorno je označavala *celovitost* i nastala je od istog latinskog korena (*satis*) koji nam je dao reči *sated* (sit) i *satisfaction* (zadovoljstvo). Ne tako davno, „biti tužan” značilo je da si do kraja ispunjen intenzitetom nekog iskustva. Nije to bio kvar u unutrašnjem postrojenju za sreću. Bilo je to stanje svesti – fokusiranje na beskonačnost i upijanje svega, i radosti i jada, odjednom. Kada danas govorimo o tuzi, najčešće nam je na umu *očajanje*, koje bismo doslovno mogli opisati kao odsustvo nade. Međutim, prava *tuga* je sasvim suprotna: podrazumeva uzdizanje tokom kojeg se podsećamo koliko život može biti zabavan, misteriozan, otvoren. Zbog toga je sasvim zamislivo da posvuda u ovoj knjizi pronađeš tragove tuge, a da opet – na kraju – budeš ispunjen zadovoljstvom. A ako si dovoljno srećan da osećaš tugu, pa... uživaj dok traje. Makar zbog toga što imaš dokaz da ti je do nečega na ovom svetu toliko stalo da si mu dozvolio da ti se uvuče pod kožu.

* * *

Ovaj je rečnik pesma o svemu. Podeljen je na šest poglavlja, a definicije su tematski grupisane: spoljni svet, unutrašnji svet, ljudi koje znaš, ljudi koje ne znaš, protok vremena i potraga za smislom. Definicije tuga poređane su nasumično, baš kao što se i u životu emocije smenjuju nalik vremenskim (ne)prilikama.

Sve reči u ovom rečniku su sveže. Neke su spase-
sene sa smetlišta i redefinisane, druge su ganc nove,
a većina je sklopljena od fragmenata stotina razli-
čitih jezika, kako živih tako i mrtvih. Te nove reči
nije nužno koristiti u razgovoru, one postoje same
za sebe. Postoje da bi ti pružile makar privid reda
u prašumama unutar tvoje glave, da bi ti omogući-
le da ih prokrčiš po sopstvenim pravilima, a da se
pritom ne osećaš previše izgubljeno: da budeš spo-
kojan u saznanju da smo svi izgubljeni.

PRVI DEO

MEĐU JAVOM I MED SNOM

Posmatranje sveta kakav jeste i kakav bi mogao biti

*Svétla se strana planete miče ka mraku
Gradovi padaju u san, svaki u svom satu
A meni je, sad ko i ranije, previše
Previše sveta.*

— ČESLAV MILOŠ, „Razdvojene sveske”

chrysalism

im. amnionski spokoj boravka u zatvorenom dok napolju besni oluja.

Lat. *chrysalis*, čaura leptira ||| izgovara se: krisalizam.

trumspringa

im. čežnja da odlutaš sa svoje karijerne putanje u potrazi za jednostavnim životom – da brineš o malom imanju usred šumske čistine, da čuvaš svetionik na osamljenom atolu ili da postaneš pastir tamo u planinama; ova hipnotička diverzija omogućava tvojim mislima da nakratko predahnu pre nego što dolutaju natrag, u gradske mravinjake.

Nem. *Stadtzentrum*, centar grada + pensilvanijski nem. *Rumspringa*, tumaranje. Rumspringa je, navodno, tradicija mladih Amiša da nakratko okuse moderni život pre nego što odluče da li će se posvetiti tradicionalnom stilu života ||| izgovara se: trumspringa.

kairosclerosis

im. trenutak kada se osvrneš oko sebe i shvatiš da si srećan, pa svesno pokušavaš da sačuvaš taj osećaj; to iziskuje da tvoj intelekt uoči sreću, identifikuje je, izdvoji je i smesti u odgovarajući kontekst, gde će radost lagano početi da se rastapa, sve dok od nje ne ostane tek talog uspomene.

Starogrč. *καιρός*, uzvišen ili pogodan trenutak + *σκληρώσις*, učvršćivanje ||| izgovara se: kajrosklerozis.

scabulous

pr. ponosan na ožiljak na svom telu, kao na autogram koji ti je svet ispisao u znak zahvalnosti što želiš da se igraš sa njim, iako si svestan da ta igra boli.

Eng. *scab*, krasta + *fabulous*, fantastičan ||| izgovara se: skebjules.

occhiolism

im. svest o tome da su ti čula po svojoj prirodi ograničena; svest da ti je uvek samo mali deo vidnog polja u fokusu, da možeš da uočiš samo mali broj boja, da čuješ samo mali broj zvukova, ali i svest o tome da ti mozak popunjava praznine tako što poseže za karikaturalnim ekstrapolacijama; sve to u tebi budi žudnju da doživiš celokupnu stvarnost umesto njenih pojedinačnih delića, da se odmakneš od ključaonice kroz koju viriš i da konačno otvoriš vrata.

It. *occhiolino*, malo oko; prvobitno ime koje je Galileo dao mikroskopu 1609. godine ||| izgovara se: okjolizam.

VEMÖDALEN

strah da više nije moguće biti originalan

Ti si jedinstven. Okružen si milijardama drugih, jednako jedinstvenih ljudi. Svako od nas je drugačiji i posmatra svet iz svog ugla. Kako onda biva da naši životi, koje tako pomno vajamo, na kraju svi izgledaju isto?

Rasuli smo se po svetu u potrazi za ostacima neistraženog, sve u nameri da uhvatimo nešto posebno, nešto lično. A onda, kad posložimo sve naše raštrkane trenutke jedan do drugog, rezultati su neretko uznemirujući. Tu je isti krupni plan oka, iste kapi kiše na prozoru, isti selfi u retrovizoru. Vrh avionskog krila, par golih nogu na ležaljci za plažu, dekoracija na peni latea. Isti obroci fotografisani iznova i iznova. Isti spomenici uhvaćeni vrhovima prstiju. Isti vodopadi. Zalazak za zalaskom.

Trebalo bi da nas teši to što nismo suviše različiti, što se naše perspektive tako poklapaju. Ako ništa drugo, to je podsetnik da živimo u istom svetu. Pa ipak, ne možeš da se ne zapitaš... Koliko se fotografija iz tvog telefona može bez po

muke zameniti hiljadama drugih, identičnih? Ima li više ikakve vrednosti u novim pokušajima da se fotografišu Mesec, Tadž Mahal ili Ajfelova kula? Da li je fotografija samo suvenir koji dokazuje da si bio negde, poput već proizvedenog nameštaja koji si, eto, sam sastavio.

Sasvim je u redu što preporučavamo iste one šale koje smo već čuli. Prirodno je i što pravimo rimejkove istih filmova. I što drugima govorimo iste fraze, kao da ih niko pre nas nije upotrebio. Čak i ako se osvrnemo na najranije forme umetnosti koje su ostale sačuvane, videćemo otiske ruku na zidovima pećine. Ne jedan otisak, već stotine, preklopljenih tako da ih je nemoguće razlučiti.

Nema sumnje, i ti i ja i milijarde drugih ljudi ostavićemo trag svog postojanja u svetu koji smo nastanili, isto kao i milijarde onih koji su živeli pre nas. Pa ipak, ako na kraju zateknemo sebe kako nemamo ništa novo da kažemo, ništa da dodamo, već samo odsutno pratimo okvire koje su drugi davno iscrtali – biće to kao da nas nikada i nije bilo.

Čak ni ovo što pišem nije originalna misao. Što reče pesnik: „Moćna se pesma ispevā, tvoj biće jedan stih.” Šta tu još može da se kaže? Kada dođe tvoj red, kazaćeš taj stih.

Šv. *vemod*, nežna tuga, zamišljenost u melanholiji + *Vemdalen*, ime švedskog grada, poput naziva koje IKEA pozajmljuje za imena svojih proizvoda ||| izgovara se: vejmodalen.

looseleft

pr. tužan zbog toga što se dobra knjiga koju držiš u rukama približava kraju; osećaš težinu zadnje korice dok te razdvaja od svih junaka koje si tako dobro upoznao.

Eng. *looseleaf*, list papira + *left*, napušten ||| izgovara se: luzleft.

jouska

im. hipotetička konverzacija koja ti se opsesivno odvija u glavi – strašno precizna analiza, gnevan odgovor, katartični razgovor *iz dubine duše* – poput psihološkog treninga koji donosi daleko veće zadovoljstvo od sitnih odbrambenih strategija u svakodnevnom životu.

Fr. *jusqu'à*, do; u bejzbolu, „small ball” je oprezna strategija napada u kojoj se baza osvaja slobodnim napredovanjem, bantovima i krađom, nauštrb spektakularnih *home and run* momenata u kojima navijači obično uživaju ||| izgovara se: žuska.

plata rasa

im. uspavljujući zvuk mašine za pranje sudova, čije te ritmično šuštanje materinski umiruje porukom da ne moraš sve sam.

Lat. *plata*, tanjir + *rasa*, prazan, očišćen ||| izgovara se: plata raza.

slipfast

pr. željan da potpuno iščezneš, da se utopiš u masu i postaneš nevidljiv; da možeš da osetiš svet a da u njemu ne učestvuješ; slobodan da lutaš kroz

razgovore a da ne ostaviš traga, da zaroniš duboko a ne ustalasaš površinu vode.

Eng. *slip*, kretati se ili leteti u tajnosti + *fast*, utvrđen, stabilan ||| izgovara se: slipfast.

elsewise

pr. pogođen ganutljivom neobičnošću tuđih domova, koji mirišu i izgledaju toliko drugačije od tvog; vidiš detalje nečijeg intimnog prostora, uočavaš nečije malene dnevne rituale, način na koji su posložene stvari, uramljene fotografije ljudi koje nikada nećeš upoznati.

Eng. *else*, drugi + *wise*, koji se odnosi na ||| izgovara se: elsvajz.

Til

im. skladište svih mogućnosti koje su ti u ovoj fazi života i dalje na raspolaganju: sve zemlje za koje imaš dovoljno snage da ih obiđeš, radna mesta za koja imaš hrabrosti da se nadmećeš, veštine za koje imaš vremena da ih razviješ, odnosi za koje imaš dovoljno srca da ih stvaraš; kao da nosiš vedro vode na glavi: isprva je to tegoban teret, a s godinama biva sve lakši, kao da se pri svakom koraku koji načiniš preliju litre vode preko ivice.

Eng. *the till*, trgovačka kasa puna sitniša + *until*, do ||| izgovara se: til.